

DEN EKSKLUDERENDE SPROGBRUG I DEN DANSKE INDVANDRERDEBAT

En undersøgelse af debattens konsekvenser for unge efterkommere af indvandrere

af Mathilde Olhoff-Jakobsen
Herlufsholm Skole

Projekt Forskerspirer 2011
Synopsis: SAMF

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDLEDNING *side 3-5*

PROBLEMMFORMULERING *side 5*

AFGRÆNSNING *side 6-7*

FORMÅL *side 7*

METODOLOGI OG TEORI *side 7-11*

PROJEKTETS UDFØRELSE *side 11-12*

PERSPEKTIVERING *side 12*

KONTAKTER *side 12-13*

LITTERATURLISTE *side 13-15*

BILAG *side 16-21*

INDLEDNING

”Tonen i debatten” har især siden midthalvfemserne udviklet sig i en stadig mere direkte og konfronterende stil. I forbindelse med Anders Behring Breiviks attentat i Norge blev der blandt andet sat fokus på den tone, og mens flere opinionsdannere og politikere¹ gav udtryk for, at dette attentat ikke var en konsekvens af tonen i debatten, men blot en ”gal mands værk”, mener jeg dog, at spørgsmålet om tonen i debatten er alt for betydningsfuldt til ikke at blive undersøgt mere indgående. Brug af sprogbrug, der stigmatiserer, diskriminerer og dermed også ekskluderer betyder en opgivelse af dialog. Kalder man f.eks. en indvandrer for en terrorist, lukker man således af for en konstruktiv samtale. Hvis samtalen ikke længere eksisterer, forsvinder også muligheden for at løse konflikten².

Samtidig har indvandrerdebatten har været en af de mest toneangivende i dansk politik. Den måde, nogen politikere eller offentlige opinionsdannere i landsdækkende nyhedsmedier omtaler indvandrere på, kan både karakteriseres som værende ekskluderende, stigmatiserende og polariserende. Danmark er frivilligt medlem af flere europæiske organisationer, hvis formål er at bekæmpe graden af fremmedfjendskhed og racisme³ i medlemslandene. Af disse er Danmark blevet kritiseret for den måde hvorpå, landets befolkning og politikere har taget i mod de indvandrere, der er kommet til landet. I en landsrapport om Danmark fra 2000 forfattet af Den Europæiske Kommission mod Racisme og Intolerance skrives der for eksempel:

(...) Den politiske elite og andre offentlige meningsdannere, såsom medierne og de intellektuelle, har i visse tilfælde givet næring til frygt for og negative stereotyper af indvandrergrupper, hvorved de har medvirket til at skabe en generel holdning, hvor personer af udenlandsk herkomst opfattes som en trussel mod dansk økonomi, livsstil og værdier. (...) ECRI mener, at en sådan udvikling er bekymrende og øjeblikkeligt bør imødegås⁴.

Rapporten blev modtaget med stor kritik, men er måske alligevel værd at kigge nærmere på, da der kan vise sig at være flere konsekvenser af stigmatisering end som så; både for dem, der bliver stigmatiseret – og for landet.

¹ Heriblandt Dansk Folkepartis Pia Kjærsgaard: <http://www.dr.dk/Nyheder/Politik/2011/08/02/134741.htm>

² Konflikttrappen, se bilag 3

³ Her er der blandt andet tale om ECRI og EUMC.

⁴ European Commission against Racism and Intolerance, ECRI (2000): *Anden rapport om Danmark*.

Debatten karakteriseres således som præget af en sprogbrug, der ekskluderer hele befolkningsgrupper fra "det fælles". Forfatterne til bogen "Den generende forskel" (1997), der undersøger "danskernes dilemma" i forhold til den stigende multikulturalisme, har vist, at bag den ekskluderende sprogbrug ligger en opfattelse af, at der mellem danskere og indvandrere er en kulturel uforenelighed⁵. Det vil sige en idé om, at den danske kultur er så forskellig fra indvandrernes (oftest omtalt som den muslimske kultur), at disse to ikke kan forenes⁶. Således kan en muslimsk kvindes tørklæde f.eks. opfattes som værende uforeneligt med demokratiske værdier. Debatten bliver derfor oftest en diskussion om, hvorvidt man kan have indvandrere i landet og om hvordan indvandrerne skal opføre sig for at få lov til at blive, nærmere end en diskussion om, hvordan samfundet skal tilrettelægges, for at der er plads til begge kulturer. På den måde kan man sige, at debatten bliver ekskluderende: fordi der i debatten implicit ligger et krav til indvandrerne om, at de skal ligne danskerne for at kunne være lige med danskerne og fordi man således ophøjer den vestlige kultur i forhold til for den "muslimske"

Debattens sprogbrug er karakteriseret ved at være ligefrem og generaliserende. Retfærdiggjort med ytringsfriheden påkalder mange danskere – lige fra "civile" til offentlige opinionsdannere samt politikere – sig retten til at sige lige hvad man vil om "de fremmede", muslimerne, indvandrerne, flygtningene, "muhamedanerne" og hvad man ellers kalder de mennesker, der er flyttet til Danmark. For eksempel sagde den daværende integrationsminister Bertel Haarder i 2003 om flygtninge:

Flygtninge har svært ved at komme op om morgenen. De simulerer sygdom og får lægerne til at lave falske lægeerklæringer. De står ikke til rådighed for arbejdsmarkedet. De skal sættes til at flå mink. Til at arbejde med svin, det har de ikke noget imod. De skal tage det beskidte rutinemæssige arbejde. Intet arbejde er for dårligt. Man må forstå, at udlændinge ikke har de samme bremsemekanismer, som danskere har (...)⁷

At en udtalelse som denne kommer fra en folkevalgt politiker, en autoritær skikkelse eller en anden offentlig "rollemodel" kan være med til at legitimere, at man taler ilde om en hel befolkningsgruppe.

⁵ Hervik, Peter (1997): *Den generende forskellighed* side 8-9

⁶ Ibid 5

⁷ Kock, Christian (2011): *De Svarer Ikke* side 153

En udtalelse som Bertel Haarders er ikke enestående, og den kan bidrage til at sætte en gruppe mennesker i én bås, hvor der ikke er plads til at man kan adskille sig fra hinanden. Hans udtalelse er dermed meget stigmatiserende. Det resulterer i en eksklusion i samfundet, fordi en gruppe bliver kategoriseret på en bestemt måde, og fordi det sker i et medie, hvor man som ”den angrebne” ikke får mulighed for at tage til genmæle. Den unge Omar, som bor i Blågårdskvarteret i København, siger for eksempel:

Jeg er ikke accepteret som pakistaner i Pakistan og heller ikke som dansker i Danmark. Der er mange unge, der er i identitetskrise, fordi de har det på samme måde. Det er en del af virkeligheden, hvis man bor i et kvarter som det her (Blågårdskvarteret, red.). Man er ikke en del af noget som helst – man er en del af samfundet på kanten. Og man skal hele tiden kæmpe for at vise omverdenen, at man kan være en værdifuld del af det land, hvor man er født og opvokset⁸

Det er min hypotese, at ekskluderende sprogbrug har (forskellige) negative konsekvenser for de mennesker, der bliver ekskluderet. Man kunne forestille sig, at konsekvensen f.eks. kunne være en følelse af ikke at høre til eller en udvikling af apati over for samfundet. Derudover vil jeg mene, at en eksklusion af en befolkningsgruppe forstærker danskernes ”forestillede fællesskab”⁹ om sig selv som en homogen gruppe. Således sker der i eksklusionsprocessen også en inklusion, fordi der ved ekskluderingen af en gruppe sker en inklusion af en anden gruppe. Altså forstærkes sammenhængskraften i den ”danske befolkningsgruppe”, men ser man på den danske befolkning som ét folk, vil dette være et splittet folk (med forstærket sammenhængskraft i de indbyrdes befolkningsgrupper).

PROBLEMFORMULERING

På baggrund af udviklingen i indvandrerdebatten vil jeg undersøge den ekskluderende sprogbrugs konsekvenser for unge efterkommere af indvandrere i Danmark.

I enhver undersøgelse er der to variable: den uafhængige og den afhængige.

⁸ Soei, Aydin (2011): *Vrede Unge Mænd* side 95

⁹ Anderson, Benedict (1993): *Forestillede Fællesskaber*

Den uafhængige variabel er de fakta, man kender til. Den uafhængige variabel i min undersøgelse er det ekskluderende sprogbrug, som er dokumenteret i flere forskningsprojekter¹⁰ Den afhængige variabel beskriver således det, man ikke ved – altså det, man vil undersøge. Den afhængige variabel er i mit projekt således en undersøgelse af den ekskluderendes sprogsbrugs konsekvenser for en bestemt gruppe.

Jeg har i min undersøgelse valgt at kigge på unge efterkommere af indvandrere. Dette valg har jeg truffet fordi der i mediedækningen har været stort fokus på især andengenerationsindvandrere. En uofficiel undersøgelse fra 2001 viste, at ordet 'andengenerationsindvandrer' 49 ud af 50 gange blev brugt i forbindelse med kriminalitet i medierne¹¹. Jeg har derfor valgt at fokusere på unge kvinder og mænd, som er efterkommere af indvandrere. Min begrundelse herfor er især, at de unge efterkommere er født og opvokset i Danmark – og dette giver dem en helt anden placering i det danske samfund, end deres forældre har. Det skaber uundgåeligt nogle identitetskriser, hvis man føler sig ekskluderet på grund af sin baggrund i det land, hvor man er født og opvokset, da man således ikke rigtigt hører til nogle steder. Som Omar pointerer i indledningen ovenfor resulterer det i, at en del unge ikke føler sig accepteret i det land de bor i samt det land, deres forældre er flyttet eller flygtet fra.

AFGRÆNSNING

Jeg har i forbindelse med mit projekt truffet mange nødvendige valg, og jeg har således også valgt meget fra. Disse afgrænsninger er meget vigtige i forhold til at præcisere det emne, jeg har valgt at undersøge.

Den første og måske vigtigste afgrænsning i min proces var at vælge mellem at fokusere på det sprogligt "tekniske" i den ekskluderende sprogbrug eller at fokusere på konsekvenserne af denne. Dette er således også et valg mellem fagområderne humaniora og samfundsvidenskab. Her faldt mit valg på samfundsvidenskab og fokus på konsekvenser af ekskluderende sprogbrug. Både på grund af, at min hovedsagelige interesse er for, hvordan sproget påvirker forskellige befolkningsgrupper, men også fordi jeg mener, at det er en problemstilling, der fortjener opmærksomhed.

¹⁰ Se f.eks. Hervik, Hussain, Kock.

¹¹ Aidt, Mik; Hervik, Peter (2009): "Det ekskluderende sprogbrug", Cultures

Min anden afgrænsning blev et valg af fokus på konsekvenser. Ekskluderende sprog kan, som nævnt i indledningen, have to forskellige konsekvenser. Den første konsekvens er, at den gruppe, der ekskluderer nogen ved hjælp af sproget, opbygger en stærkere fællesskabsfølelse eller sammenhængskraft inden for gruppen¹². Den anden konsekvens er, at de, som bliver ekskluderet, oplever en konsekvens. Man kan forestille sig, at denne konsekvens kan være en følelse af at blive diskrimineret, udelukket eller uretfærdigt behandlet. Det er ikke til diskussion, hvorvidt der er en konsekvens for den udelukkede gruppe – spørgsmålet er bare hvilken. Jeg har valgt at se på konsekvensen for den udelukkede gruppe, da det for mig at se er den konsekvens af den ekskluderende sprogbrug, der er mest uundersøgt.

Derudover har jeg afgrænset mit emne i forhold til valg af metode og teori. Disse afgrænsninger er konsekvenser af de andre afgrænsninger. F.eks. var det først min intention at benytte mig af diskursanalyse, da jeg ønskede at undersøge ”det sprogligt tekniske” i det ekskluderende sprogbrug. Dette metodevalg er blevet erstattet med kvalitative interviews for at undersøge konsekvensen dybdegående. Ligeledes har fokus på ”den anden konsekvens” betydet et fokus på teorier om anerkendelse og konflikter frem for om diskursanalyse og magtbrug i diskurser.

FORMÅL

Det primære formål med mit forskerspirerprojekt er oplysning. Jeg ønsker at belyse dette emne dybdegående, fordi jeg synes det er et emne, som der ikke er nok fokus på i den brede offentlighed. Mange offentlige ytringer retfærdiggøres med ytringsfriheden, og selv om ”tonen i debatten” har været diskuteret, indser mange ikke, at ytringsfriheden kommer med ansvar – og at ord kan skabe ligeså meget uro og forvolde ligeså meget skade, som handlinger kan. Projektet har altså stor relevans for vores samfund, og det er mit ønske, at projektet kan bruges som et relevant indspark i debatten om debatten. Således er anvendelsesperspektivet bredt, og det er mit ønske, at denne undersøgelse både vil kunne blive brugt politisk, psykologisk og til videre sociologisk forskning.

METODOLOGI OG TEORI

Metodologi

Jeg vil besvare min problemformulering ved hjælp af kvalitative interviews med den gruppe, jeg har valgt. En stor del af arbejdet ligger således i at udvælge personer, som skal interviewes – altså at

¹² Ibid 5

afgrænse, hvem det er, den ekskluderende sprogbrug går ud over. Således er min tilgang til emnet antropologisk, da jeg vil beskæftige mig med det enkelte menneske, og den måde det indgår i en kulturel sammenhæng.

Det er min intention at lave både fokusgruppeinterviews samt solointerviews.

Fokusgruppeinterviews er en metode, hvor data produceres via gruppeinteraktion om et emne, som er givet af ”lederen” på forhånd¹³. Fokusgruppeinterviews kan bidrage til en nuancering og fordybelse i forhold til det emne, man undersøger¹⁴. Derudover har fokusgruppeinterviews en styrke i og med, at de interviewede uundgåeligt må forholde sig til hinandens holdninger. De fokusgruppeinterviews, jeg vil lave, vil som udgangspunkt have en varighed af 90 minutter og vil inkludere mellem fire og elleve deltagere. Jeg vil vælge at have en homogen gruppe til disse interviews, da det her handler om de unge indvandreres oplevelser – derfor skal gruppen være sammensat af unge indvandrere af begge køn. Det er min intention at have fokusgruppeinterviews både med kvinder og mænd for sig samt med blandede køn. Jeg vil som udgangspunkt lave 3-4 fokusgruppeinterviews.

Derudover vil jeg lave minimum 6 solointerviews med unge indvandrere. Her vil jeg også forsøge at have så stor kønsrepræsentativitet som muligt. Disse interviews vil fokusere på erfaringsopsamling og vil altså have funktion som ”livshistorieinterviews”. Solointerviewene har dermed også deres styrke i og med, at de tillader fuldstændigt fokus på den interviewede.

Jeg har bevidst valgt den kvalitative metode og vælger dermed dybde frem for repræsentativitet. Da projektet skal undersøge de konsekvenser, unge indvandrere oplever ved at blive ekskluderet sprogligt, vurderer jeg, at den kvalitative metode vil give det bedste indblik, da de kvalitative interviews tillader den interviewede at uddybe og forklare. Se bilag 1 for spørgsmålsforslag til fokusgruppe- samt solointerviews. Som interviewmetode vil jeg især fokusere på at tale om konkrete episoder og følelser – og dermed undgå, at de interviewede selv forsøger at forklare, det de har oplevet.

¹³ [http://www.ucl.dk/media\(4487,1030\)/Guide_til_fokusgruppeinterview_Januar_2009.pdf](http://www.ucl.dk/media(4487,1030)/Guide_til_fokusgruppeinterview_Januar_2009.pdf)

¹⁴ Andersen, Ib (2006): ”Den skinbarlige virkelighed”, Forlaget samfundslitteratur

Den danske mediedækning er karakteriseret ved at tale *om* indvandrerne frem for *med* dem. Flere undersøgelser viser således, at indvandrerens stemmer stort set er ikke-eksisterende i medierne, med mindre det handler om indvandring eller kriminalitet¹⁵. Analysebureauet PMA har gennem undersøgelser af mediernes brug af kilder i 2005 konkluderet, at blot en halv procent af dem, der udtaler sig i de landsdækkende medier, har minoritetsbaggrund¹⁶. Med dette in mente anser jeg det for meget vigtigt at skabe et forum, hvor der bliver lyttet til indvandrere og efterkommere af indvandrere. Jeg vil her være opmærksom på at følge etiske forholdsregler og sikre, at der eksisterer informeret samtykke.

Der vil indgå omkring 30 unge med etnisk minoritetsbaggrund. Deres historier, episoder, erfaringer og diskussioner giver mig et solidt billede af konsekvenserne. Dermed stræber jeg efter et validt billede af den generation med etnisk minoritetsbaggrund.

Jeg har kontakt til Islamisk-Kristent Studieceter, som er indstillet på at hjælpe mig med at finde personer, der vil stille op til disse interviews. Derudover er det min intention at oprette kontakt til andre muslimske organisationer, som vil kunne hjælpe mig med at rekruttere interviewpersoner. Jeg vil benytte mig af den såkaldte "snow ball metode", som betyder, at man rekrutterer folk via de folk, man allerede kender.

Teori¹⁷

Det er min intention at bruge forskellige sociologiske teorier¹⁸ til at analysere det materiale, jeg får gennem de kvalitative interviews. Disse teorier vil jeg benytte til at sætte resultaterne fra interviewene ind i et større perspektiv. På den måde vil jeg altså forsøge at bruge de validerede, sociologiske teorier til at forklare de tendenser, der formodentlig vil fremgå af interviewene. Jeg vil bl.a. trække på nogle af den franske professor i lingvistik Julia Kristevas teorier om sproglig

¹⁵ Ibid 8, side 112

¹⁶ Ibid 8, side 110

¹⁷ Jeg har under min research stiftet bekendtskab med mange forskellige teorier. Mange af disse har dog – i takt med min afgrænsning og de valg jeg har foretaget – vist sig ikke at være nødvendige i forhold til mit videre arbejde med projektet. Disse har dog vist sig at være meget nyttige i forhold til min forståelse for emnet. Disse teorier gælder både teorier omkring diskursanalyse, kulturel kategorisering og kulturel forforståelse.

¹⁸ Jeg er opmærksom på, at der er visse forskelle mellem studierne antropologi og sociologi, og disse tager jeg hensyn til i mit teoretiske arbejde http://antropologi.ku.dk/uddannelser/soegende_kopi/bacheloruddannelsen/spoergsmaal/

eksklusion og anderledeshed¹⁹. Derudover vil jeg bruge Claes de Vreeses tilgang til frame analysis, som er en måde hvorpå man kan analysere diskurser.

Det bør her bemærkes, at det er svært at forudse, præcist hvad interview-personerne vil fortælle og hvilke følelser, de vil give udtryk for. Derfor er det også svært at forudse hvilke teorier, der skal bruges til at analysere interview-resultaterne, og jeg vil på baggrund af dette kun opridsede et par af de teorier, jeg formoder, at jeg vil komme til at arbejde med.

I bogen "Vrede unge mænd" har forfatter og journalist Aydin Soei forsøgt at finde ud af, hvad der lå bag det, der senere blev kendt som "Danmarkshistoriens værste indvandreroptøjer" i 2008. I sin research har Soei interviewet mennesker, der er bosiddende i de områder, der er blevet karakteriseret som "socialt svage" og i særdeleshed indvandrere og efterkommere. En følelse, der er dominerende, er følelsen af ikke at blive anerkendt eller accepteret som en dansk borger i det danske samfund. Her benytter Soei den tyske sociolog Axel Honneths anerkendelsesteori.

Jeg kunne forestille mig, at Honneths anerkendelsesteori²⁰ ligeledes kan være hjælpsom i mit arbejde med at analysere interview-resultaterne. Honneth ser anerkendelsen som et hovedsageligt supplement til kommunikation. Med Aydin Soeis ord systematiserer Axel Honneth anerkendelsens betydning for en positiv selvidentitet²¹. Mens Honneth arbejder med normativ anerkendelsesteori på et makrosociologisk plan, arbejder Erving Goffman med teorier om stigmatisering i mikrosociologisk interaktion. Han definerer stigmatisering således:

The process by which the reaction of others spoils normal identity²²

Den canadiske filosof Charles Taylor satte i 1992 anerkendelsesdebatten i gang med følgende citat:

Non-recognition or misrecognition can inflict harm, can be a form of oppression, imprisoning someone in a false, distorted, and reduced mode of being²³

¹⁹ <http://www.vfb.dk/Månedens-bog.14.aspx?recordid14=625>

²⁰ Se bilag 2 for en kort gennemgang af Honneths 3 anerkendelsesformer.

²¹ Ibid 8, side 33

²² Nettleton, Sarah (2006): The Sociology of Health and Fitness side 95

²³ Taylor, Charles et al. (1994) Multiculturalism: Examining The Politics of Recognition side 25

Det er altså defineret, at manglende anerkendelse og stigmatisering har konsekvenser, og disse opfattelser er således grundpræmissen i denne undersøgelse.

Jeg vil derudover benytte mig af konfliktrappen til at analysere den konflikt, som jeg mener, at indvandrerdiskurserne har forårsaget. Konfliktrappen anskueliggør de forskellige trin i en konflikt og er nyttig til at vurdere, hvor omfattende en konflikt er – og hvad der kan gøres for at modvirke konflikten²⁴.

PROJEKTETS UDFØRELSE

Forløb:

Tidsrammerne for projektets udførelse kommer meget an på, om projektet udføres samtidigt med uddannelse. I denne forløbsplan har jeg taget udgangspunkt i, at projektet skal udføres, når jeg er blevet student. Alle tidsangivelser er maksimum, så der er taget hensyn til eventuelle afvigelser i forhold til planen.

Fase	Forløb	Location	Tidsramme
1	Etablering af interview-kontakter og fokusgrupper	København	2 uger
2	Solointerviews og gruppeinterviews	København	3 uger
3	Renskrivning af interview-resultater	Næstved	1 uge
4	Efterarbejde: research og analyse af interviews ²⁵	Næstved	3 uger
5	Opsamling af forskningsarbejde og endelig sammenfatning af forskningsmateriale ²⁶	Næstved og København	3 uger

Tidsramme i alt: 3 måneder

Budget:

²⁴ Se bilag 3 for en skitsering af konfliktrappen

²⁵ Formentlig i samarbejde med en eller flere forskerkontakter

²⁶ Ibid 15

Alle beløb er maksimum-beløb, så der er taget hensyn til evt. afvigelser fra planen

Udgiftspost	Beløb
Transport mellem Næstved og København	2000 kr.
Diktafon	900 kr. ²⁷
Bøger	2000 kr.
Forplejning under interviews	1000 kr.
Uforudsete udgifter	1000 kr.
I alt:	6900 kr.

PERSPEKTIVERING

Det er min opfattelse, at dette forskerspirerprojekt er særdeles relevant, og at det er nødvendigt at skabe fokus på lige netop denne problemstilling. Udover at det er et emne, der er aktuelt og relevant i Danmark, er ekskluderende sprogbrug om etniske minoriteter ligeledes et problem i flere andre vestlige lande, heriblandt Sverige, Frankrig og USA. Det er vigtigt med fokus på sproget, netop fordi det er noget, som majoriteten anser for at være harmløst. Dette forskerspirerprojekt søger dog at sætte fokus på, at sproget er indflydelsesrigt, og at uhensynsmæssig brug af sproget har konsekvenser. Dette gør sig gældende ligegyldigt hvilket land, man befinder sig i, og den hensigtsmæssige brug af sproget er på mange måder blevet bagatelliseret i en demonstration af, at ytringsfriheden tillader os at sige, lige hvad vi vil.

Et videre arbejde med projektet ville også kunne inddrage en undersøgelse af, hvordan den ekskluderende sprogbrug påvirker landets sammenhængskraft – altså den sociale tillid eller den ”lim”, der holder samfundet sammen.

KONTAKTER

Jeg har under projektet haft kontakt til to forskere. Først og fremmest er jeg blevet vejledt af Peter Hervik, som er professor på Institut for Kultur og Globale Studier på Aalborg Universitet. Hans forskningsområder er sociologi og sociale forhold, medieforskning samt diskurs og samfund²⁸. Derudover har jeg haft kontakt til Christian Kock, som er professor i retorik samt afdelingsleder for Institut for Medier, Erkendelse og Formidling på Københavns Universitet. Hans primære

²⁷ Diktafonens pris er fundet her <http://www.elgiganten.dk/product/tv-radio/radio-stereoanlag/LFH0642/phillips-digital-diktafon>

²⁸ <http://personprofil.aau.dk/121730>

forskningsområder er retorisk teori, retorikhistorie, receptionsæstetik, argumentation, politisk debat, tekstteori, skriftlig fremstilling samt skrivepædagogik²⁹.

LITTERATURLISTE

Bøger og artikler:

- Andersen, Ib (2006): *"Den skinbarlige virkelighed"* København: Forlaget samfundslitteratur
- Andersson, Benedict (2001): *Forestillede fællesskaber* København: Roskilde Universitetsforlag
- Berg, Clarissa; Hervik, Peter (2007): *"Muhammedkrisen" En politisk magtkamp i dansk journalistik.* København: AMID Working Paper Series 62/2007
- Bernth, Susanne (2001): *Alle taler men ingen hører* København: Berlingske Tidende
- Center for Konfliktløsning (2000): *Konflikttrappen* København: Center for Konfliktløsning
- European Commission against Racism and Intolerance, ECRI (2000): *Anden rapport om Danmark.*
- Goffman, Erving (1963): *Stigma: om afvigerens sociale identitet* København: Samfundslitteratur
- Hervik, Peter (1999): "Nyracisme: politisk og folkelig". Fra: Hervik, Peter; Bülow, Vibeke Söderhamn; Fadel, Ulla Holm; Johansen, Louise Victoria; Jørgensen, Rikke Egaa; Toft, Signe; Vestergaard, Gitte: *Den Generende Forskellighed* (side 108-132). København: Hans Reitzels Forlag
- Hervik, Peter (2003): "Det danske fjendebillede". Fra: Sheikh, Mona; Alev, Faith; Baig, Babar; Malik, Norman: *Islam i bevægelse* (side 181-198). København: Akademisk Forlag
- Hervik, Peter (1999): "Forskellighedens logik". Fra: Hervik, Peter; Bülow, Vibeke Söderhamn; Fadel, Ulla Holm; Johansen, Louise Victoria; Jørgensen, Rikke Egaa; Toft,

²⁹ <http://www.staff.hum.ku.dk/kock/>

-
- Signe; Vestergaard, Gitte: *Den Generende Forskellighed* (side 15-50). København: Hans Reitzels Forlag
- Honneth, Axel (2003): *Kampen Om Anerkendelse* København: Hans Reitzels Forlag
 - Hussain, Mustafa (2003): "Diskurs om islam i medier og politik". Fra: Sheikh, Mona; Alev, Faith; Baig, Babar; Malik, Norman: *Islam i bevægelse* (side 199-230). København: Akademisk Forlag
 - Kock, Christian (2011): *De Svarer Ikke* (side 1-225). København: Gyldendal
 - Nettleton, Sarah (2006). *The Sociology of Health and Fitness*. Cambridge, UK: Polity Press.
 - Nørgaard, Britta (2005): *Axel Honneth og en teori om anerkendelse* København: Tidsskrift for Socialpædagogik nr. 16, 2005
 - Soei, Aydin (2011): *Vrede unge mænd* København: Tiderne Skifter
 - Stanton, George H. (1998): *The 8 Stages of Genocide* Washington: Genocide Watch
 - Taylor, Charles et al. (1994): *Multiculturalism: Examining The Politics of Recognition*. Princeton: Princeton University Press.
 - The European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia, EUMC (2001): *Årsberetning for 2011 – sammendrag*
 - Toft, Signe (1999): "A-manden, Amin og antropologen. Et essay om Jyllands-Postens fremstillinger om "fremmede" og om læsernes opfattelser af forskellighed". Fra: Hervik, Peter; Bülow, Vibeke Söderhamn; Fadel, Ulla Holm; Johansen, Louise Victoria; Jørgensen, Rikke Egaa; Toft, Signe; Vestergaard, Gitte: *Den Generende Forskellighed* (side 51-80). København: Hans Reitzels Forlag

-
- de Vreese, C. H. (2003): "Framing: Theory and typology" i L. Lagerwerf, W. Spooren & L. Degand *Determination of information and tenor in texts: Multidisciplinary approaches to discourse*. Neerlandistiek Amster/Nodus Publikationen Münster.

Online artikler samt benyttede internetsider:

- Hervik, Peter (2010): *Der er et brunt land*. Fagbladet.no
<http://www.fagbladet.no/nyheter/article5395880.ece>
- Hervik, Peter; Aidt, Mik (2009): *Det ekskluderende sprogbrug*. Cultures nr. 1 august-september 2009
http://kunstoginterkultur.dk/assets/files/Artikler/Cultures-nr-1_Sprogbrug-artikel.pdf
- Fehler, Joachim Ohrt (2010): *Introduktion til diskursanalyse og socialkonstruktivisme*
<http://www.joachim.fehler.dk/samfundsfag-psykologi/introduktion-diskursanalyse-socialkonstruktivisme.pdf>
- Christiansen, Rasmus Koberg et al.: *Norman Fairclough og diskursanalyse*
<http://www.teorier.dk/tekster/norman-faircloughs-diskursanalyse.php>
- Det danske riges grundlov <http://www.grundloven.dk/>
- Om den danske lovgivning mod diskrimination http://www.nyidanmark.dk/da-dk/Integration/dialog_og_fremme_af_ligebehandling/beskyttelse_mod_diskrimination.htm
- Infomedia til søgning af artikler <http://infomedia.skoda.emu.dk/>
- Om fokusgruppeinterviews:
[http://www.ucl.dk/media\(4487,1030\)/Guide_til_fokusgruppeinterview_Januar_2009.pdf](http://www.ucl.dk/media(4487,1030)/Guide_til_fokusgruppeinterview_Januar_2009.pdf)
- <http://www.dr.dk/Nyheder/Politik/2011/08/02/134741.htm>
- http://antropologi.ku.dk/uddannelser/soegende_kopi/bacheloruddannelsen/spoergsmaal/
- <http://www.vfb.dk/Manedens-bog.14.aspx?recordid14=625>

BILAG 1 – SPØRGSMÅLSFORSLAG TIL KVALITATIVE INTERVIEWS

NB! Dette er blot vejledende forslag, som skal uddybes undervejs i interviewene.

Grundlæggende

Navn?

Alder?

Bopæl?

Etnisk oprindelse?

SOLOINTERVIEWS

Spørgsmål (ikke i kronologisk rækkefølge)

Under hvilke omstændigheder kom dine forældre til Danmark?

Hvilket land er du selv født i?

Hvordan var det for dig at vokse op i Danmark?

Hvordan er din tillid til medierne?

Hvordan er din tillid til politikerne?

Har du oplevet at føle dig uretfærdigt behandlet på grund af din oprindelse?

Føler du dig dansk?

Føler du, at Danmark er dit land?

Føler du dig accepteret som en dansk medborger?

Er der sket en ændring i din tillid til samfundet fra din barndom til nu?

Er du blevet mødt af fordomme? Hvis ja, hvilke? Hvordan har du håndteret dem?

Hvis du er blevet mødt af diskrimination, hvordan får den dig så til at føle?

Synes du, at medierne fremstiller indvandrere og indvandrerproblemer realistisk/retfærdigt?

Har du nogensinde følt dig angrebet af udtalelser fra politikere? Hvis ja, hvordan har du det så med det?

Hvor vigtig er religion for dig? Er du selv religiøs?

Hvor vigtig synes du religionen er ifølge medierne?

Harmonerer disse to opfattelser, synes du?

FOKUSGRUPPEINTERVIEWS

Hvilken holdning har I til medierne? Giver medierne et realistisk billede af indvandrersituationen?

Føler I, at politikerne har jeres bedste i sinde?

Hvordan er man dansk? Føler I jer danske?

Føler I jer accepterede som danske medborgere?

Hvor vigtig er religion for jer?

Har I følt jer uretfærdigt behandlet i medierne/af politikere? Hvordan får det jer til at føle?

Reagerer I på disse følelser? Hvordan?

BILAG 2 – HONNETHS ANERKENDELSESTEORI

Den tyske sociolog og filosof, professor ved Goethe Universitetet i Frankfurt Axel Honneth beskriver i sin bog *Kamp om anerkendelse* tre former for anerkendelse. Ligeledes beskriver han betydningen af anerkendelse for menneskets liv og udvikling, samt viser, hvorledes manglende anerkendelse slår igennem som en række bevidsthedsforstyrrelser hos mennesket. (...) Honneth fokuserer dog eksplicit på, hvorledes anerkendelse og krænkelse er hinandens modsætning, et forhold, der ikke er betonet med samme eksplicitet hos Schibbye.

Honneth beskriver anerkendelsens tre sfærer som bestående af: Anerkendelse i privatsfæren – det at blive mødt med kærlighed – med følelsesmæssig opmærksomhed. Anerkendelse i denne sfære vil resultere i udvikling og vedligeholdelse af selvtillid. Anerkendelse i den retslige sfære – det at blive mødt som et autonomt og respekteret menneske. Anerkendelse i den retslige sfære vil resultere i oplevelsen af ligeværd. Anerkendelse i den solidariske sfære – det at blive værdsat i det sociale fællesskab. At blive værdsat i det sociale fællesskab vil føre til at den enkelte kan føle sig værdifuld i fællesskabet.

Kilde: <http://www.leksikon.org/art.php?n=5161>

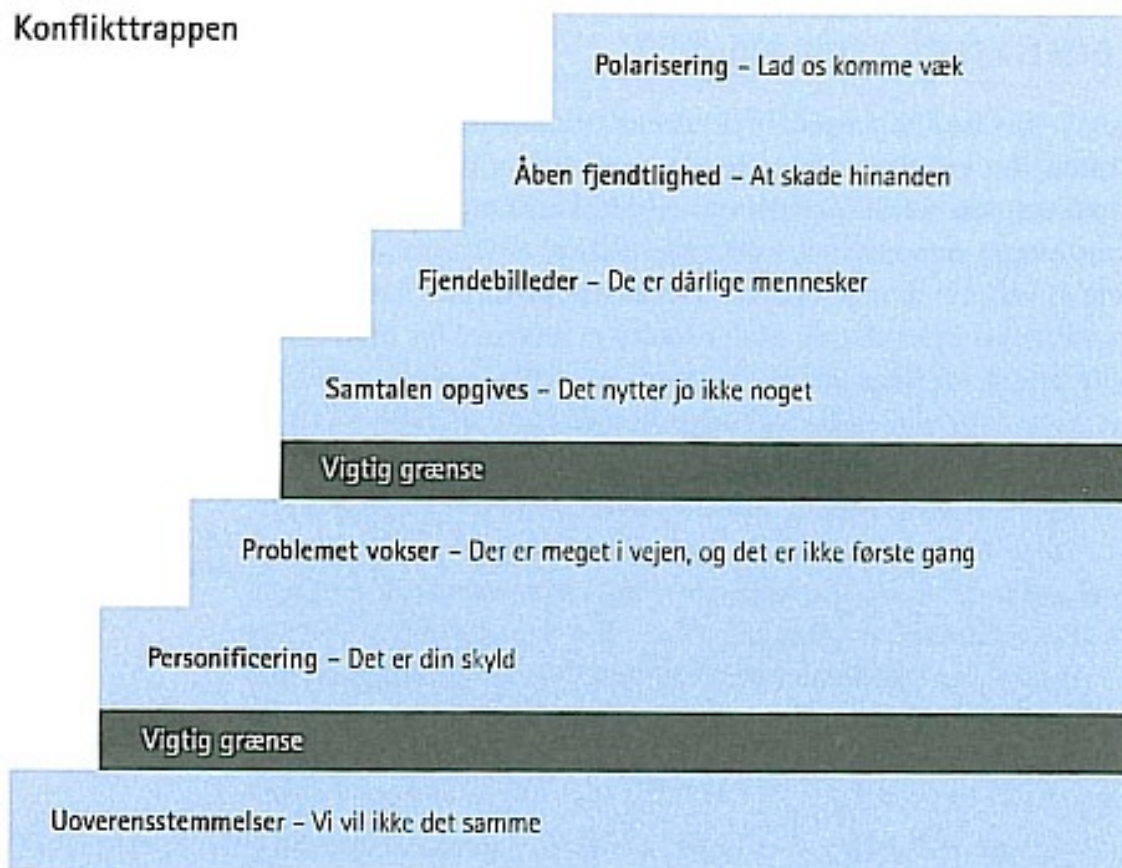
BILAG 3 - KONFLIKTTRAPPEN

Der findes ikke to ens fingeraftryk, og ikke to ens konflikter. Det enkelte menneske, den enkelte kultur eller subkultur og den samfundsmæssige sammenhæng sætter sit præg på hver enkelt konflikt. Enhver konflikt er unik, uanset på hvilket plan eller i hvilken sammenhæng, den befinder sig. Det kan være i det enkelte menneske, mellem to personer, mellem grupper, lokalt, samfundsmæssigt eller internationalt.

Alligevel lader det til, at der findes et mønster for destruktiv optrapning, en slags drejebog, som vi optræder efter, når vi farer vild og fortaber os i konflikten. Den synes at være næsten universel. At være bevidst om drejebogen, at kende til konflikters udviklingsforløb gør, at vi har mulighed for at overveje, om vi vil spille med i tragediens givne roller eller ej. Konflikttrappen er den mest kendte model til forståelse af konflikter.

Modellen er udviklet i Nordirland som et billede på, hvordan alle konflikter – både dem mellem to mennesker, mellem grupper og mellem nationer – udvikler sig, hvis ingen griber ind.

Konflikttrappen

Uoverensstemmelse, "vi vil ikke det samme"

Her har vi den "rene" konflikt, hvor parterne er uenige om, hvordan de skal forholde sig eller handle. Når de bliver enige, er problemet løst og der er ingen konflikt. Men det kan ske, at der

kommer støj på linjen – en af parterne kommer måske til at træde ved siden af den saglige konfliktløsning, og situationen udvikler sig.

Vigtig grænse mellem uoverensstemmelse og personificering: Denne grænse er afgørende. Når den er passeret, kan den dårlige stemning og forvirringen hurtigt optrappes. Der sker ofte det, at den ene part begynder at bebrejde, true, fornærme el.lign., og den anden følger efter. Det er især omkring denne grænse, at træningen i at nedtrappe konflikter nytter. Det er lige her, man kan overveje, hvordan man vil reagere på aggressionen og prøve at gøre det på en måde, som afspænder uden at man giver køb på sine mål. Det er lige netop ved denne grænse, at den fatale (og normale) sammenblanding af sag og person sker. Man begynder at ”gå efter manden i stedet for efter bolden.”

Personificering, "det er hendes skyld"

Nu er det ikke længere sagen, der er problemet, men den anden. Det er den andens skyld, og de negative følelser overføres til den anden, som irritation, frygt og forvirring, begynder at ødelægge den indbyrdes kontakt. Vi bebrejder, angriber, forsvarer os, føler os forvirrede, angrebne og utilpasse. Vi mistænkeliggør hinandens hensigter og begynder at stemple den andens karakter.

Problemet vokser, "det er ikke første gang, hun sker ud"

Det er nu, vi går i arkiverne og finder gamle sager og fortilfælde frem. Vi kommer i tanke om, at "det ikke er første gang...". Vi husker pludselig andre episoder og andre brist og fejl hos den anden. Gammel uret og gamle, uafsluttede konflikter dukker frem.

Vigtig grænse mellem "problemet vokser" og "samtale opgives": Det at opgive at tale sammen har konsekvenser, der er svære at overskue. Når samtalen er opgivet og kontakten er afbrudt, kan alt ske, for det er netop kontakten mellem parterne, der kan rette op på det dårlige forhold. At opretholde kontakten – mellem to mennesker eller mellem større grupper i konflikt – er en af de vigtigste konfliktløsende handlinger, man kan foretage. Uanset hvor besværligt og ubehageligt det kan være.

Samtale opgives, "det er umuligt at tale med hende"

De negative følelser indsnævrer tankebanerne. Vi kommunikerer upræcist, og begge parter forvrænger, hvad den anden siger. Man kan heller ikke holde ud at høre, hvad den anden siger. Efterhånden bliver det for ubehageligt at være sammen med den anden, og sproget slår tydeligvis ikke til. Vi har jo sagt det 117 gange - det nytter ikke! Vi begynder at undgå at tale med hinanden – i stedet taler vi mere og mere om hinanden til andre. Vi kommunikerer med handling, undlader at hilse, gaber når den anden siger noget til et møde, undgår øjenkontakt, vender ryggen til, og det, der er værre. Vi søger forbundsfæller, danner partier. At tale om hinanden i stedet for med hinanden er et sikkert tegn på tilspidsning, men er det altid optrappende? Ikke nødvendigvis, det kommer an på hensigten, måden og resultatet. En samtale med en anden om konflikten kan være klargørende og åbnende, eller lukkende, stemplende og fordømmende. At være den, der taler med et menneske om en krise, er en af de allervigtigste roller i konfliktarbejde og måske også den hyppigste.

Fjendebilleder, "der er noget galt med hende"

Den oprindelige sag er nu gledet i baggrunden eller helt glemt. Tankerne om den anden part i konflikten er nu så unuancerede, at man ikke længere kan se noget positivt med ham, hende eller dem. I meget alvorlige konflikter, som f.eks. borgerkrige, sker der ofte en dehumanisering på dette trin. Modparten bliver fremstillet som primitive, vilde, onde, brutale, følelseskolde, fremmede, tyvagtige osv. og det kan bane vejen for grusomheder, der i alle andre forhold ligger langt på den anden side af, hvad parterne kan stå inde for.

På dette trin er målet magt. Man vil have ret hele vejen igennem. Ikke noget med aftaler eller kompromiser med den anden part, det eneste, der har interesse, er en uforbeholden undskyldning, en indrømmelse, total overgivelse. Vi er blevet fundamentalister. Nu er vejen banet for:

Åben fjentlighed

Vi kan ikke længere se modstanderne som mennesker af samme slags som os, mennesker, som dybest set ønsker fred og rimelighed - mennesker som lider ved konflikten. Derfor kan vi skride til åbne, fjendtlige handlinger, fysisk og psykisk. Ved større konflikter mellem grupper er det nu ekstremister, der varetager kontakten. Deres opfattelse af fjenden har kun lidt med virkeligheden at gøre. Deres mål helliger midlerne. Moderate personer bliver udgrænset i begge lejre, fordi de stadig ser "fjenden" som mennesker, fordi de ønsker forhandling og prøver at se sagen fra begge sider. De bliver ofte set som forrædere, naive, upålidelige.

Polarisering

Nu kan parterne ikke længere være på samme sted. Det er skilsmissernes, firingernes, opsigelsernes, flugtens og ghettodannelsernes tid. Man flygter eller jages væk. Det bedste der så kan ske er, at parterne ikke længere har kontakt, det værste at de fortsætter kampen på afstand. Et eksempel er dårligt håndterede skilsmisser, hvor forældrene bruger venner og børn som våben mod hinanden.

Pointer

Konflikttrappen er ikke en naturlov, men et grundmønster, som forekommer, og som er forudsigeligt, medmindre man vælger at handle anderledes. Mønstret kan genfindes på alle niveauer: Individuelt, gruppe- og samfundsmæssigt og internationalt. Men det foregår ikke i et lufttomt rum. Især større samfundsmæssige konflikter er underlagt den overordnede kamp om ressourcer og politisk magt. Eskaleringen må desuden altid tænkes sammen med magt, retfærdighed, etik og menneskerettigheder. Modellen forklarer ikke hvorfor og hvordan krige (direkte vold) og undertrykkelse (indirekte vold) opstår. Her er det nemlig andre faktorer, der er på spil. Erich Fromm udtrykker det således: "*Krige opstår ikke af menneskets destruktivitet, men er planlagt af ledere for at opnå bestemte formål.*"

/kt

Kilde: *Konflikt og Kontakt / Kompendium 2000*. <http://www.konfliktloesning.dk/side/15/konflikttrappen>